

Rispje en Siedzje

Wat bereikt is in de Lectoraten Frysk & Meartaligens en
Taalgebruik & Leren in de jaren 2010–2018.

En wat gaat volgen vanaf 2019 in het Lectoraat
Meertaligheid & Geletterdheid.

**Eindredactie Reitze Jonkman
en Alex Riemersma**

13. De meertalige taalronde

De rol van (meertalige) interactie bij het ontwikkelen van de schrijfvaardigheid

Klarinske de Roos
Albert Walsweer

Inleiding

De meertalige taalronde is een project dat wordt uitgevoerd binnen het subsidietraject *Inspirerend Meertalig Onderwijs* (IMO). De projecten binnen IMO (zie ook: www.inspirerend-meertaligonderwijs.nl) zijn ontwikkeld in een consortium van Cedin, Afûk en het lectoraat Taalgebruik & Leren en zijn bedoeld voor scholen (PO en VO) die het taalonderwijs (deels) willen integreren in andere vakken en daarbij ook willen aansluiten bij de meertalige context waarin de leerlingen opgroeien. De projecten passen goed bij de uitgangspunten en de bedoeling van het lectoraat, zoals verwoord in het artikel 'Dialogische interactie in meertalige contexten'. Het lectoraat zoekt vooral naar mogelijkheden om de kwaliteit van de dialogische interactie in

de klas te vergroten, waaronder de (meertalige) interactie tijdens het samen lezen en samen schrijven. De taalronde wordt in de literatuur (Van Norden, 2018) vooral opgevat als een aanpak voor het (samen) leren schrijven, maar in dit artikel willen we laten zien dat de taalronde daarnaast sterk de nadruk legt op het voeren van leerzame gesprekken als start voor en verdieping van het schrijfproces. De sterke gerichtheid op de onderlinge (dialogische) interactie tussen zowel leerkracht en leerling als tussen leerlingen onderling, maakt dat de taalronde naadloos aansluit bij het gedachtegoed van het lectoraat. In die gesprekken komen de leerlingen met ideeën voor het schrijven van een tekst en delen ze ervaringen. Op basis van een door de leerkracht gegeven instructie, geven ze elkaar ook feedback

op de inhoud en structuur van de geschreven teksten. In het kader van IMO introduceren we de taalronde op scholen met de bedoeling ook het Fries (en/of de streektaal) een vanzelfsprekend onderdeel te laten zijn van de taalronde om zo aan te sluiten bij de natuurlijke en meertalige context waar leerlingen dagelijks mee te maken hebben.

De meertalige taalronde: theoretisch kader

Hier worden eerst de uitgangspunten van de taalronde beschreven waarbij achtereenvolgens aandacht is voor het schrijfproces, de didactiek van de taalronde en de manier waarop meertalige componenten kunnen worden toegevoegd.

Het schrijfproces: probleemstelling

Diverse onderzoeken tonen aan dat schrijfvaardigheid van groot belang is voor het kunnen deelnemen aan het onderwijs, maar ook om te kunnen functioneren in de huidige samenleving (Vanbuel, Boderé & Van den Branden, 2017). Onderzoek van de onderwijsinspectie (2012) heeft uitgewezen dat de kwaliteit van het schrijfonderwijs op zowel basisscholen als in het voortgezet onderwijs ernstige tekorten laat zien. Aandachtspunten hierbij zijn vooral gericht op de rol van de leerkracht, namelijk het afstemmen van het aanbod op de verschillen tussen leerlingen en de aandacht voor het gezamenlijk evalueren van de kwaliteit van de schrijfproducten.

Schrijfonderwijs is niet alleen gericht op het leren van een technische vaardigheid, maar heeft als doel dat leerlingen de functie van schrijven gaan begrijpen. Dit betekent ook dat het leren schrijven van verschillende genres, waarbij ieder genre zijn eigen regels en structuur kent (vergelijk

bijvoorbeeld het schrijven van een email versus het schrijven van een instructie of ervaringstekst) deel uit moet maken van het schrijfonderwijs. Dit heeft ook tot gevolg dat het schrijfonderwijs niet kan worden losgekoppeld van andere vakken. Ook Van Norden (2018) ziet schrijven als een complexe vaardigheid die nauw samenhangt met de andere taaldomeinen en vakken. Goed schrijfonderwijs is interactief, dit betekent dat rondom teksten altijd gepraat wordt over het onderwerp. Door dit gesprek worden de leerlingen uitgedaagd woorden te geven aan datgene waar ze later over zullen schrijven. Juist interactie blijkt effectief te zijn voor het ontwikkelen van een goede schrijfvaardigheid; interactie tussen leerkracht-leerling en tussen leerlingen onderling verhoogt de kwaliteit van de uiteindelijke teksten. Vooral de anderstalige leerlingen en de zogenaamde taalzwakke leerlingen hebben hier baat bij (Vanbuel e.a., 2017). Daarnaast blijkt het belangrijk om gerichte instructie te geven, duidelijke doelen te stellen en leerlingen te leren hoe ze kunnen plannen, (her)schrijven en reviseren (Vanbuel e.a., 2017, Janssen & Van Weijen, 2017). De didactiek van de taalronde verbindt al deze verschillende facetten in een toegankelijke effectieve en inspirerende werkwijze.

De taalronde: de didactiek

Door het werken met de taalronde wordt in drie fasen gewerkt aan de schrijfvaardigheid van de leerlingen (Van Norden, 2018). De eerste fase vindt plaats in de kring en omvat een aantal stappen die de leerkracht samen met de leerlingen doorloopt. Het doel van deze fase is leerlingen voor te bereiden op het schrijfproces en leerlingen te helpen woorden te geven voor het latere schrijfproduct. De tweede fase geeft leerlingen

de kans hun tekst te reviseren en in de derde fase zijn de leerlingen gericht op publicatie van de tekst. Volgens Van Norden is er pas sprake van schrijfonderwijs wanneer leerlingen de mogelijkheid krijgen hun teksten te reviseren én te publiceren. In het reguliere schrijfonderwijs ontbreken deze laatste twee fasen maar al te vaak.

De taalronde bestaat dus uit een aantal stappen waarbij de leerlingen afwisselend naar de leerkracht of elkaar luisteren, zelf aan het woord zijn en/of kleine proeftekstjes schrijven. Pas aan het eind van deze stappen gaan de leerlingen daadwerkelijk aan de slag met het schrijven van een tekst. Juist de afwisseling tussen luisteren, spreken en schrijven maakt dat leerlingen ontspannen en voorbereid aan het echte schrijfproces kunnen beginnen. De leerkracht is in dit proces vooral ondersteuner en inspirator. Dit betekent concreet dat de leerkracht vragen aan de leerlingen zodanig formuleert dat de leerlingen uitgedaagd worden om tot taalproductie te komen, waarbij het accent ligt op beeldende taal en het beschrijven van details (Van Norden, 2018). In de terminologie van het lectoraat gaat het dan om gesprekken waarbij de leerkracht vragen stelt uit interesse (*information seeking questions*) en leerlingen volop de kans biedt om op elkaars ideeën te reageren. De gesprekken tussen de leerlingen onderling kenmerken zich idealiter door een zogenaamd exploratief karakter (zie ook artikel 'Veranderingen in besluitvormingsinteracties tussen kleuters als object van praktijkgericht onderzoek').

Binnen de aanpak van de taalronde is het mogelijk op relatief eenvoudige wijze meerdere talen (mondeling en schriftelijk) te gebruiken en daar

bij rekening te houden met de gevarieerde taalachtergrond van de leerlingen. Hierdoor worden de leerlingen in staat gesteld (en aangespoord) om verschillende talen te gebruiken én te leren vanuit natuurlijke taalgebruikssituaties. Door leerlingen veel kansen te bieden in mondelinge meertalige interactie en van daaruit te werken aan het schrijven van teksten in verschillende genres, ontwikkelen ze zich op alle aspecten en domeinen van de taalvaardigheid (Van Avermaet, Sierens, Van den Branden en Heylen, 2010).

Meertalig: verdieping

In de huidige maatschappij horen we veel verschillende talen om ons heen. In Fryslân gaat het niet alleen om het Fries naast het Nederlands, maar alle kinderen van nu groeien op in een meertalige samenleving. Deze situatie vraagt van het onderwijs om aandacht te besteden aan de dynamische meertalige context waarin leerlingen opgroeien. Meertaligheid moet niet worden opgevat als de uitzondering, maar als de norm. Meertaligheid is de bron van leren en taal leren (Meier, 2016). Het gelijktijdig werken aan de ontwikkeling van de thuistaal als ook aan de onderwijstaal blijkt effectief voor het ontwikkelen van de beide talen (Vanbuel e.a., 2017). Daarnaast blijkt het inzetten van de thuistalen van leerlingen een positief effect te hebben op de motivatie van leerlingen voor het leren van de dominante (school)taal. Ook het welbevinden van leerlingen wordt er positief door beïnvloed. Interactie tussen de leerlingen en tussen leerkracht en leerlingen in de klas speelt een belangrijke rol in de vorming van attitudes en denkbeelden over taal, anderstaligheid en meertaligheid. *De meertalige taalronde* biedt natuurlijke mogelijkheden om de thuistaal van leerlingen, andere

aanwezige talen in de klas en de onderwijstaal te integreren. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk om in de eigen taal te brainstormen, of om de eerste ideeën in de thuistaal op een ideeënljstje vast te leggen. De verschillende talen vormen dan niet alleen de basis van het schrijfproces, maar kunnen bijvoorbeeld gemakkelijk met elkaar worden vergeleken, waardoor leerlingen inzicht krijgen in de betekenis en structuur van die talen. Ook is het mogelijk om te werken met taaldoelen (via de CLIL-aanpak), waarbij gericht wordt ingezet op de ontwikkeling van een specifiek domein (mondeling, schriftelijk) in een bepaalde taal. In de praktijk van het traject IMO wordt vooral gewerkt met het Fries en de streektaal naast het Nederlands, maar uiteraard kunnen ook migrantentalen, of het Engels een onderdeel vormen van de meertalige taalronde.

De aanpak op de scholen

De *meertalige taalronde* is een basisontwerp, waarmee scholen/leerkrachten, met ondersteuning van onderzoekers en onderwijsbegeleiders, een vertaalslag kunnen maken naar de eigen klas. We hanteren een praktijkgerichte ontwerp-aanpak, waarbij onder meer de volgende sleutelprincipes centraal staan:

- 1 We werken op basis van vragen van leerkrachten samen met de onderwijspraktijk aan het vormgeven van *inspirerend meertalig onderwijs*.
- 2 Leerkrachten maken zelf een vertaalslag naar de eigen klas, hierdoor wordt de betrokkenheid bij de vernieuwing en het gevoel van eigenaarschap verhoogd.
- 3 We gaan uit van het principe dat leerlingen talen leren door talen te gebruiken.

- 4 Taalvaardigheidsontwikkeling vindt bij voorkeur plaats in een functionele context. De talen worden bijvoorbeeld geïntegreerd in andere vakken.
- 5 We gaan uit van een dynamisch perspectief op meertaligheid (zie Meier, 2016).

Wanneer scholen geïnteresseerd zijn, wordt de meertalige taalronde geïntroduceerd in een teambijeenkomst, waarin de bedoeling van het traject wordt besproken. Vervolgens maken leerkrachten een vertaalslag naar de eigen klas en voeren de taalronde één of meerdere keren uit (een vorm van actieonderzoek). Tenslotte wordt de werkwijze geëvalueerd in een teamoverleg en worden afspraken gemaakt voor verbetering en verdieping. Uiteindelijk is het de bedoeling dat de meertalige taalronde een vast onderdeel wordt van het onderwijs op de school.

Het is tenslotte van belang nog op te merken dat er niet alleen wordt gewerkt met individuele scholen. Ook studenten van de meertalige pabo van NHL Stenden werken met de meertalige taalronde en het ontwerp staat centraal in het 'Netwerk van taalcoördinatoren' in een soort train-de-trainer programma.

De evaluaties van leerkrachten, studenten en taalcoördinatoren worden gebruikt om inzicht te krijgen in de wijze waarop de aanpak en het basisontwerp verder kan worden verbeterd.

Opbrengsten van de meertalige taalronde

In 2017 is het subsidietraject gestart en op dit moment is het nog volop in ontwikkeling, de eerste resultaten laten het volgende zien: bij leerlingen én leerkrachten.

Bij de leerlingen

Allereerst zijn vrijwel alle leerlingen betrokken en enthousiast. Dit uit zich niet alleen in het verloop van de les, maar ook doordat leerlingen graag op een verloren moment tijdens de schooldag verder schrijven aan hun tekst. Naast het enthousiasme en de betrokkenheid zijn ook de schrijfproducten vaak verrassend en boven verwachting: leerlingen schrijven langere en kwalitatief betere teksten en hebben plezier in het schrijven hiervan!

Een bijkomend effect is dat leerlingen meer spellingbewustzijn ontwikkelen: in het verleden werd de transfer van de spellingles naar een gewone taalles bijna niet gemaakt, nu zijn de leerlingen al tijdens het schrijven van de tekst gemotiveerd om woorden op de juiste manier te schrijven. De urgentie hiervan ontstaat mede doordat de tekst uiteindelijk ook echt gepubliceerd gaat worden. Het gebruik van meerdere talen tijdens een taalronde maakt dat leerlingen onderling meer waardering voor elkaars taal en achtergrond ontwikkelen, alsof door het gebruik van de eigen thuistaal andere kinderen zich meer realiseren dat een kind ergens anders opgegroeid kan zijn. Daarnaast worden leerlingen uitgedaagd om andere talen meer te gaan spreken en eventueel zelfs te schrijven.

Bij de leerkrachten

Door het zichtbare effect op de leerlingen en op de resultaten van de leerlingen, zijn ook de leerkrachten enthousiast. Tijdens het traject ontvangen leerkrachten begeleiding en worden ze uitgedaagd om gezamenlijk een taalronde voor te bereiden. Tijdens deze voorbereiding wordt onbewust van en met elkaar geleerd en inspireren collega's elkaar.

Het inzetten van meerdere talen tijdens de taalronde wordt door de meeste leerkrachten nog wel als lastig ervaren: ze zijn van goede wil maar ook gewend om een les in één taal te geven. Ook de rol die zij zelf vervullen tijdens de uitvoering van de taalronde is voor de meesten nieuw: de meer coachende en begeleidende rol vraagt andere vaardigheden op het gebied van interactie: meer dialogisch, minder instructief. Leerkrachten realiseren zich gedurende het traject steeds meer welke (taal)mogelijkheden de taalronde biedt.

Om geïnteresseerden inzicht te geven in onze aanpak m.b.t. de meertalige taalronde hebben we in 2018 een educatieve film gemaakt. Deze is bekijken via: interactieindeklas.com/taalronde.

Afronding

Op dit moment is op het gebied van de Friese taal veel gaande in deze provincie. Met *de meertalige taalronde* kunnen we goed aansluiten bij deze ontwikkelingen. Het streven is om scholen handvatten te bieden om op inspirerende en geïntegreerde manier vorm te geven aan meertaligheid. Een werkwijze die tegemoetkomt aan de talige diversiteit op iedere school in Friesland.

Literatuur

Janssen, T., & Van Weijen, D. (2017). Effectief schrijfonderwijs op de basisschool. Een didactisch kader ten behoeve van landelijk peilingsonderzoek. Amsterdam/Den Haag: Universiteit van Amsterdam en NRO.

Kenniskring 'Taalgebruik & Leren'. (2019)

Dialogische interactie in meertalige contexten. Leeuwarden: NHL Stenden Hogeschool.

Meier, G. S. (2016). The multilingual turn as a critical movement in education: assumptions, challenges and a need for reflection. *Applied Linguistics Review. Volume 8, Issue 1, Pages 131-161.* Berlin/Boston: De Gruyter.

Van Avermaet, P., Sierens, S., Van den Branden, K. en Heylen, L. (2010) Taaldiversiteit in het onderwijs: van meertalig onderwijs naar functioneel veeltalig leren. Antwerpen: Garant Uitgevers

Vanbuel, M., Boderé, A., & Van den Branden, K. (2017). Helpen talenbeleid en taalscreening taalgrenzen verleggen? Een reviewstudie naar effectieve taalstimuleringsmaatregelen. Gent: Steunpunt Onderwijsonderzoek.

Van Norden, S. (2018). Iedereen kan leren schrijven. Bussum: uitgeverij Coutinho.